

V.O.B.o.W.

nr. 116

november-december-januari 2022-23

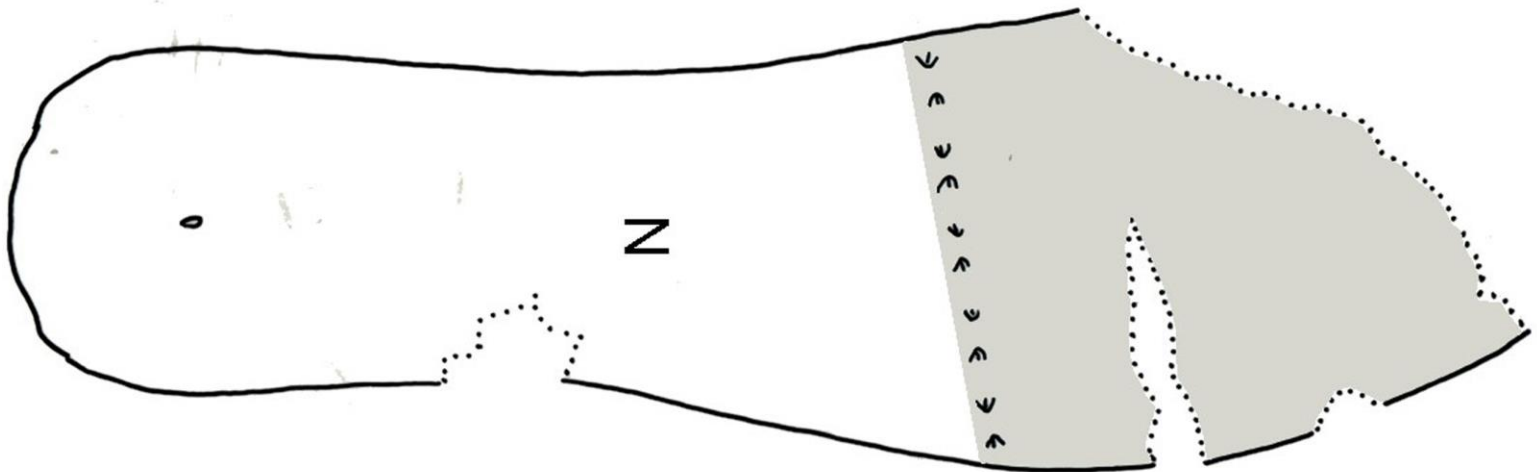

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

West-Vlaamse Archeokrant: Driemaandelijks tijdschrift, jaargang 30,
afgiftekantoor Roeselare, Uitgever: V.O.B.o.W. vzw & WAR

Ondernemingsnummer: 414135857

Maatschappelijke zetel: Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare
Verantwoordelijke uitgever en verzending: Jozef Goderis
Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare (Rumbeke), 051/22.27.20

VAN LOSSE LEERLAGEN TOT COMPLETE ZOOL

Jozef Goderis

In Roeselare werden met verschillende technieken middeleeuwse en Gallo-Romeinse onderdelen van schoenzolen aaneengezet om zodoende het volledige zooloppervlak te realiseren. Resten daarvan werden naar aanleiding van verschillende archeologische opgravingen op verschillende plaatsen gevonden. Hieronder besteden we kort aandacht aan één specifiek aspect van deze zolen, namelijk hoe deze resten ons inzichten geven hoe ze ambachtelijk geproduceerd werden.

Middeleeuwen

We bekijken dit eerst aan de hand van de ledervondsten opgegraven in oktober 1986 in Roeselare onder de vroegere bibliotheek van het Klein Seminarie in de Zuidstraat nr. 39. Reeds in WAK 103 belichtten we reeds uitvoerig deze talrijke leren vondsten.

De term “samengestelde zolen” wordt gebruikt voor zolen die bestaan uit twee of meer lappen om het volledige zooloppervlak

samen te stellen. De verschillende delen worden meestal door middel van stootnaden met vlees-zijrandsteken met elkaar verbonden (zie Jan Moens WAK 103 p.127 en tekeningen WAK 103 p.30 nr. 1).

Datering: Samengestelde zolen worden gedateerd vanaf de 12de eeuw tot het begin van de 16de eeuw, met hoogtepunt tijdens de 13de en 14de eeuw. Afname van het gebruik tijdens de 15de eeuw.

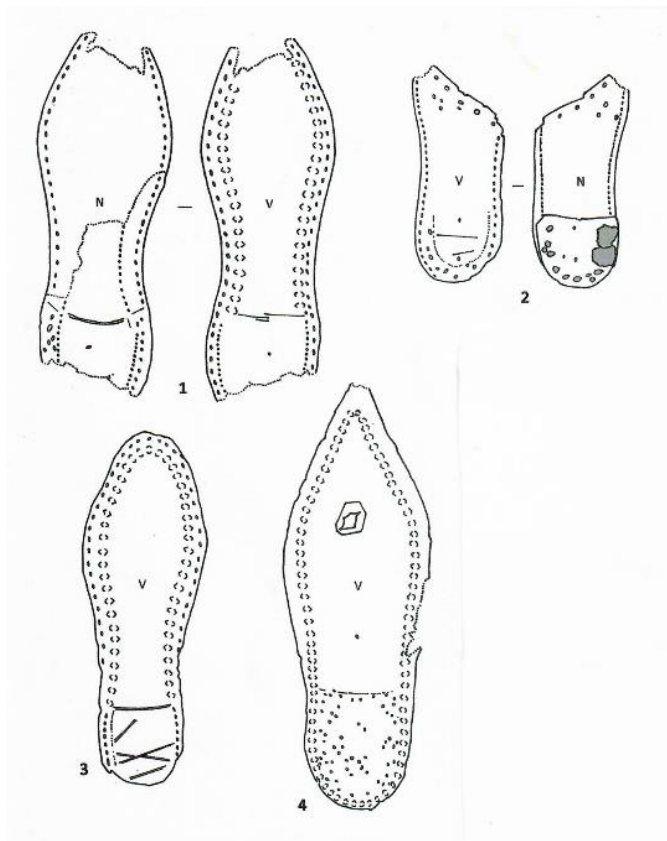

Binnenzool met spitse neus van een meervoudige zool (constructie), zie Moens 2019, 64: fig.20:12. Breed te dateren in de 18de eeuw (foto Hendrik Hameeuw)

Loopzool van een meervoudige zool met genagelde hak links nagelkoppen (foto Hendrik Hameeuw)

Tekeningen dr. Jan Moens in WAK 103 p.130.

Hakken: (tekeningen in WAK 103 p.130 nrs. 1- 4) "Sommige zolen vertonen sporen van een hak (nrs. 1-4). Hakken zouden ontstaan zijn uit de hielpreparaties en de zoolbeschermingsstukken die ter hoogte van de hiel aangebracht werden om te anticiperen op sleet. De eerste vorm van hakken bestaan uit slechts enkele laagjes die op elkaar vastgenaaid zaten of bevestigd werden door middel van houten pennetjes. Langzamerhand werden meer leerlaagjes aangewend om tot volwaardige hakken te evolueren. Daarbij werden soms **nagels** gebruikt om de leerlaagjes onderling te verbinden. (dr. Jan Moens in WAK 103 p.128). Volwaardige hakken verschijnen vanaf 1600.

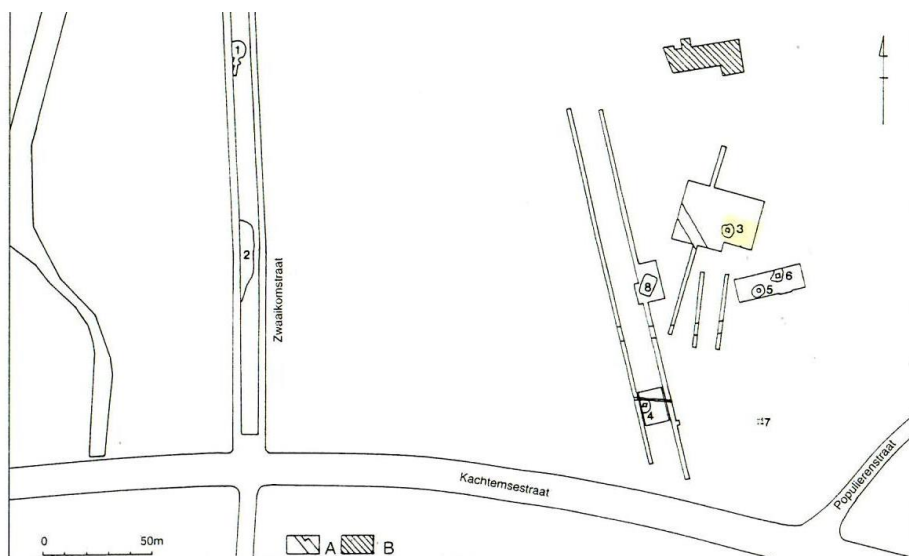
Gallo-Romeinse tijd

Ook in de vijf waterputten op de Gallo-Romeinse artisanale nederzetting van Roeserale-Haven werden verschillende leren vondsten gedaan die afkomstig zijn van zolen. Ook deze bevatten sporen die een inzicht in de traditie van samengestelde zolen geven.

Op deze site werden in 1990 een reeks ledersnippers en zolen aangetroffen in waterput 1. Deze ledersnippers – ze worden op basis van hun archeologische context gedateerd halfweg 2de eeuw – wijzen op artisanale bezigheden van leerlooiers en schoenmakers in de Gallo-Romeinse tijd.

De bouw van de eerste waterput gebeurde in de periode tussen de 2de helft van de eerste eeuw en de eerste helft van de tweede eeuw (1B-2A). De put (loopput?) werd geleidelijk aan een afvalput en geraakte in onbruik in de tweede helft van de tweede eeuw, begin derde eeuw (2B-3A). De Gallo-Romeinen lieten er allerlei interessante voorwerpen in achter zoals een drinkbekertje in grijs aardewerk met gladdingstrepen, een kookketel in plaatbrons of messing (geel koper), fragmenten van maalstenen en lederen sandalen.

Bij analyse van de resten zien we ook hier dat meerdere stukken gebruikt werden om het zooloppervlak tot een geheel samen te voegen. Om dit te realiseren werden dunne leerreepjes gebruikt om de onderdelen aaneen te vlechten.

Roeselare, bedrijventerrein Roeselare-Haven. Situatieplan van het onderzoek 1986 tot 1992.

Legende:

A. opgravingsputten onderzoek 1986 tot 1992	4. waterput II
B. bestaande bebouwing vóór aanleg industrieterrein	5. waterput III
1. Romeinse oven	6. waterput IV
2. Romeinse kleiwinningskuil	7. waterput V
3. waterput I	8. kelder met uitgegraven vloerniveau

Ledersnippers uit WP1, foto Jozef Goderis

Links op de foto dunne leerreepjes, foto Jozef Goderis

Egypte

Ter vergelijking met onze Gallo-Romeinse leervondsten nemen we er ook even enkele voorbeelden bij uit het oude Egypte, meer bepaald van sandalen voor de familie van farao Ramses II ontdekt in de oostelijke begraafplaats van de ambachtslui van Deir el-Medina. In de drie schappen: eveneens

onderdelen van sandalen aaneengezet met dunne lederen riempjes (datering omstreeks 1500 vóór Chr.). Deze voorbeelden komen uit de catalogus: *De kunstenaars van de Farao's. Deir el-Medina en de Vallei der Koningen*, p. 46. Brussel naar aanleiding van de expo 11.09.2002 t/m 12.01.2003 te Museum Kunst & Geschiedenis.

Egyptische sandalen, losse lappen aaneen gevlochten tot volwaardige zolen

Bibliografie

- Demiddele H. 2014: Het leerlooien in de Middeleeuwen, in: *WAK* 81: 14-26.
- Desmet M. 1983: De voorwerpen in leer, in: *Van Nederzetting tot Metropool. Archeologisch - historisch onderzoek in de Antwerpse binnenstad*, 137-139.
- Ervynck A., Hillewaert B. 1991: Niet ceramische gebruiksvoorwerpen uit Oude Burggfase. Ledervondsten, in: *Archeo Brugge 2. De Brugse Burg. Van Grafelijke versterking tot moderne stadskern*, 166-167.
- Goderis J. 1987: Kaleidoscoop: Onder de vloer van de vroegere bibliotheek van het Klein Seminarie, in: *Eertijds* 19/2 (december 1987), 34-40.
- Goderis J. 2019: Herbekeken bodemvondsten uit het Klein Seminarie te Roeselare: in: *WAK* 103, 114-126.
- Goubitz Z. 1983: Ledervondsten, in: *Van Bos tot Stad. Opgravingen in 's Hertogenbosch*, 274-283.
- Goubitz Z. 1988: Brugge op grote en kleine voetjes. Laat-middeleeuws schoeisel en andere lederresten, in: *Brugge-Onder-Zocht 10 jaar stadsarcheologisch onderzoek*, 151-159.
- Grandet P. 2002: De ambachtslui van Deir el-Medina onder de Ramessieden, in: *De kunstenaars van de Farao's. Deir el-Medina en de Vallei de Koningen* (Catalogus KMKG Brussel), 43-56.
- Moens J. 2007: Leervondsten, in: *De Cop doorgespoeld. Een 16de eeuwse beerputvulling anders bekeken*, Dendermonde, 100-101.
- Moens J. 2019: Nieuwe studie van ledervondsten Klein Seminarie Roeselare, in: *WAK* 103, 127-132.
- Moens J. 2019: *De archeologie van leren schoeisel in de middeleeuwen en nieuwe tijden in Vlaanderen: een chronologische, technische en typologische studie: analyse en interpretatie*, Doctoraatsthesis UGent 2019, 62-65 (terminologie zolen).
- Veeckman J. (met bijdragen van Simonne Scheers, Anton Ervynck en Wim Van Neer) 1996: Voorwerpen in leer, in: *Brabom 1. Berichten en rapporten over het Antwerps Bodemonderzoek en Monumentenzorg*, 65.

Met onze oprechte dank aan dr. Jan Moens voor het nalezen en corrigeren van deze tekst.